

ΤΟ ΜΙΚΡΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ANNAS MANTALENAS ΜΠΑΧ

Διασκευή ΖΩΗΣ ΦΡΑΝΤΖΗ

(Συνέχεια έκ του προηγούμενου)

Και έκτός απ' αυτό, εξακολούθησε κλαιοντας, δέ μπορώ ν' αφήσω τὸ μπαμπά, δέ θά μπορούσα νά ζήσω μακριά του. 'Εοὺ τουλάχιστον, μητέρα, μπορείς νά με καταλάβεις!» Κατάλαβα καί σταμάτησα. Ὁ Σεβαστιανός, με τὴ συνειθισμένη του καλωσύνη, δέ θέλησε νά τὴν πιέσει, μόνο εἶπε: «Ἄφησε τὸ παιδί νά κάνει δ,τι θέλει. Αὐτά τὰ πράγματα δέ μπορούμε νά τὰ ἐπιβάλουμε».

Ὅσο περνούσαν τὰ χρόνια, με βοηθοῦσαν περισσότερο ἡ Κατερίνα καί ἡ Ἐλισάβετ κι' εἶται μπόρεσα νά περνῶ περισσότερο καιρὸ κοντὰ στὸ Σεβαστιανὸ καί νά ξαναβρίσκουμε οἱ δύο μας λίγο ἀπὸ τὴν ἡσυχία τῶν πρώτων χρόνων τοῦ γάμου μας. Τί χαρὰ ἐνιωθα δταν δὲν εἶχαμε ἐπισκέψεις καί περνούσα τὴ βραδιά μόνη μαζί του. Ὁ Σεβαστιανός ἔπαιρνε ἕνα βιβλίο καί μοῦ διάβαζε με τὴ βαθιά καί ἁρμονική φωνή του κι ἐγώ, καθισμένη πλάι του, ἔραβα ἢ κεντούσα. «Ἔτσι μοῦ διάβαζε τὸ μεγαλύτερο μέρος ἀπὸ τοὺς «Ἐπιτραπέζιους Λόγους» τοῦ Λουθήρου, ποὺ τοὺς ἀγαποῦσε πολὺ. Ἐκεῖ μέσα βρισκόταν κι' αὐτὴ ἡ περικοπὴ: «Ὅταν ἡ φυσικὴ μουσικὴ ἀνεβεί καί ἐξιδανικευθεῖ με τὴν Τέχνη, ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ, με κατάπληξη καί θαυμασμό, ν' ἀντιληφθεῖ ὡς ἕνα σημεῖο (γιατὶ ἀπόλυτα τοῦ εἶναι ἀδύνατο) τὴν ὕψηλὴ καί τέλεια σοφία τοῦ Θεοῦ στὴ θαυμάσια μουσικὴ δημιουργία τῆς». Διάβαζε, ἔπειτα, ἀφήνοντας τὸ βιβλίο, με κότταζε κι' εἶλεγε: «Δὲν εἶναι ὑπέροχο, Μανταλένα, νά μπορούμε, μ'αὐτὸ τὸ βιβλίο ποὺ κρατῶ στὸ χέρι, νά μιλοῦμε με τὸ Λούθηρο, νά ζητοῦμε τὴ γνώμη του καί νά παίρνομε ἀπάντηση; Τέτοια βιβλία κλείνουν μέσα τους ἄλλη τὴ σοφία τῶν περασμένων χρόνων».

Ἡ βιβλιοθήκη του, γεμάτὴ περισσότερο ἀπὸ θεολογικά βιβλία, ἦταν ἡ μεγαλύτερὴ του παρηγοριά. Καί παρομοίαζε τὴ σημερινὴ πολυμέθεια με τὸ πιὸ τιποτένιο μέταλλο συγκρίνοντάς τὴν με τὸ χρυσάφι τῆς ἱερῆς γνώσης.

Ὁ Σεβαστιανός μοῦ διάβαζε περισσότερο τὴς Κυριακῆς τὸ βράδυ, τότε ποὺ ἡ ψυχὴ μας θά ἔπρεπε νά εἶναι πιὸ γαλήνια καί πιὸ κοντὰ στὴ θεϊκὰ σκέψη. Καί τὴς περικοπῆς ποὺ ἀγαποῦσε

περισσότερο μοῦ τὴς διάβαζε τόσο συχνὰ ποὺ τὴς εἶχα μάθει ἀπ' ἔξω σὰν κι' αὐτὴ:

«Μόνο ἂν κρατᾶτε κανεὶς προσεκτικὰ μέσα του κι' ἂν προσπαθεῖ νά δλοκληρώσει τὰ ἐσωτερικὰ του προστάγματα, θά νιώσει δτι βρίσκεται κάτω ἀπὸ τὴν ἄμεση καθοδήγηση τοῦ Θεοῦ, εἴτε στὸν πόνο βρίσκεται, εἴτε στὴ χαρὰ. εἴτε στὴν ἐνατένιση ἔχει ἀφοσιωθεί, εἴτε στὴν ἐντονη δράση. Κι' ἂν δὲ μπόρεῖ νά νιώσει τὸ αἶσθημα αὐτὸ ἀτὴν καρδιά του καί στὸ κάθε τι ποὺ κάνει, ἄς παραδοθεῖ ὀλότελα στὸ Θεὸ καί γιὰ νά τὸν ἀκολουθήσει, ἂν καί στερημένος ἀπὸ τὸ αἶσθημα τῆς παρουσίας του, ἄς ἔχει πάντα ἐμπρὸς στὰ μάτια του, τὸ παράδειγμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ τόσο πλούσιο σὲ ἀγάπη».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

Θά ἤθελα ν' ἀφιέρωσω ἕνα μικρὸ μέρος ἀπ' αὐτὸ τὸ χρονικὸ στὴ μουσικὴ τοῦ Σεβαστιανοῦ ποὺ τὴν ξέχασα λίγο ἐξιστορώντας τὴς ἀναμνήσεις μου ἀπ' αὐτὸν καί ἀπὸ τὴ ζωὴ του. Νομίζω πὺς δέ μπορεῖ κανεὶς νά τὸν ξεχωρίσει ἀπὸ τὸ ἔργο του. Μπορῶ νά φαντασῶ τὸ Σεβαστιανὸ χωρὶς τὴ μουσικὴ του ὅσο μπορῶ νά φαντασῶ τὰ ἔργα του γραμμένα ἀπὸ κάποιον ἄλλον. Θά ἔπρεπε φυσικὰ νά γραφεῖ ἕνα πρᾶγμα γιὰ τὴν τέχνη του, ἀλλὰ ἐγὼ δὲν εἶμαι τὸ κατάλληλο πρόσωπο γι' αὐτὴ τὴ δουλιὰ. Μπορῶ ὅμως νά περιγράψω τὴν ἐντύπωση ποὺ ἔκανε ἡ μουσικὴ του σὲ ὅσους τὴν ἀκούγαν.

Ὅσοes φορές δοκίμασα νά μετρήσω τὰ ἔργα ποὺ σύνθεσε ὁ Σεβαστιανός σ' ἄλλη του τὴ ζωῆ, τὰ ἔχασα ἐμπρὸς στὸ ἀτέλειωτο πλῆθος τους. Ἡ μουσικὴ του γιὰ ἐκκλησιαστικὸ ὄργανο, ἡ μουσικὴ ὁμοίωτο, οἱ ἑκατοντάδες καντάτες του, ἡ Μεγάλὴ Λειτουργία γραμμένη στὰ λατινικά, οἱ πέντε διαφορετικὲς μουσικὲς μεταγραφές ἀπὸ τὴς ἀφηγήσεις τῶν Εὐαγγελίων γιὰ τὰ Πάθη τοῦ Χριστοῦ, δά κοντσέρτα γιὰ βιολί, τὸ Ὁρατόριο τῶν Χριστουγέννων, τὸ καλῶς συγκερασμένο κλαβεσέν, οἱ Σουίτες καί τὰ ἄλλα ἔργα γιὰ κλαβεσέν, δταν τ' ἀναλογίζομαι, μία θαυμαστὴ ἄρια, μιά φούγκα ἀπὸ ὄργανο ἢ ἕνα τριὸ ἀρχίζει ἐξαφνικὰ νά τραγουδᾷ μέσ' στὸ μυαλό μου, ὅπως «Ἡ καρδιά μου πάντα πιστὴ», «Ἐτοιμάσου, Σιών», ἡ μαγευτικὴ ἀρχὴ τῆς

«Πασακάλιας» για όργανο ή ή σοβαρή και έξαισια μικρή «Καντσόνα» σε ρε έλασσον, και, πλημμυρισμένη από τόση ομορφιά, δε μπορώ πια τίποτα να γράψω. Έκείνος, που δημιούργησε όλα αυτά, μάς άφησε, αλλά, στ' αλήθεια, έμεις που τον αγαπάμε, μπορούμε να πούμε γι' αυτόν τα έρα λόγια: «Νεκρός, μάς όμωςλει άκόμα». Ξέρω πολύ καλά ότι τώρα έχουν παρούσιασται άλλα μουσικά ρεύματα, οι νέοι είναι πάντα έτοιμοι ν' ακολουθήσουν κάθε νεωτερισμό, και γενικά προτιμούν τα έργα των παιδιών του, του Φρίντμαν και του Έμμανουέλ. Όταν όμως τους πάρουν τα χρόνια, άν είναι αληθινοί μουσικοί, ξαναγυρίζουν στο Σεβαστιανό.

Ζητώντας με άκούραστη έπιμονή να καταλάβει την ύψη και την αληθινή έννοια της τέχνης του, ο Σεβαστιανός μελέτησε όλες τις μορφές της, αλλά, στις συνθέσεις του, δεν έμπνεύστηκε παρά από τη μεγαλοφυα του, χωρίς να έπηρεασται από το γούστο της έποχής. Γι' αυτό πολλά από τα έργα του έχουν παρανοηται. «Νομίζω, του είπα κάποτε, ότι άν όλοι οι άνθρωποι ήταν κουφοί, θα έξακολουθούσε να γράφεις την ίδια μουσική». «Μπορεί, μου άπάντησε γελώντας, μου φαίνεται ότι πολλοί τους είναι κουφοί, αλλά δε μάς απαγορεύεται να έλπίζουμε ότι μία μέρα θ' άκούσουν κάπως καλλίτερα! Κι' άφοβ γράφω για το κέφι μου, δεν πρέπει να σκοτιζομαι άν δε τους άρέσουν αυτά που γράφω».

Ό Γκασπάρ Μπουργκχολντ είχε την καλωσύνη να μου δώσει μία περιγραφή του μουσικού χαρακτήρα του συζύγου μου που έπιβεβαιώνει, ότι έχω πει για το μεγαλειο του και που θα την αναφέρω για δική μου ευχαρίστηση: «Ό Ιωάννης Σεβαστιανός Μπάχ ήταν μία μεγαλοφυα πρώτη γραμμής και τόσο σπάνιας ποιότητας που θα περάσουν αιώνες ως να ίδουμε άλλην όμοια της. Έπαιζε κλαβεσέν, πιάνο, στέμπλο και όλα τα όργανα με πλήκτρα με την ίδια δεξιοτεχνία και κανέναν δεν έξουσιάζε σαν κι' αυτόν το έκκλησιαστικό όργανο. Ποιός θα μπορούει ποτέ να τον φτάσει σαν όργανίστας; Τα χέρια του ήταν φτιαγμένα κατά τρόπο άσυνείθιστα εύνοικό για την τέχνη του, μπορούσε με το άριστέρο του να πιάσει δώδεκα πλήκτρα, παίζοντας ταυτόχρονα με τα ένδιάμεσα δάχτυλα τα πιο γοργά μέρη. Χρησιμοποιούσε το πενταλιέ με την πιο μεγάλη άκρίβεια, ασφάλεια και ταχύτητα, τραβούσε τα ρεζίστρ με τόση ήρεμία και τόσο άθόρυβα που ο άκροατής δεν καταλάβαινε τίποτα και παραξενευόταν από τις ύπέροχες και μαγευτικές άρμονίες

που ξεχύνονταν. Τα άκούραστα χέρια του μπορούσαν να παίζουν μία όλόκληρη ήμερα χωρίς διακοπή. Ήταν έξοικειωμένος τόσο με το σοβαρό όσο και με το χιουμοριστικό στυλ. Δεξιότηχνης και συνθέτης μαζί, είχε τέτοιο πλουτο ίδεών που μόνο τα πρώτα του παιδιά μπορούσαν να συγκριθουν μαζί του. Κι' έκτός άπ' αυτά, κατείχε τον μεγαλειτερο βαθμό το δώρο της διδασκαλίας».

Ό Σεβαστιανός είχε συνθέσει νέος ένα «Καπρίτσιο» για την αναχώρηση του μεγάλου του άδελφου Ίωάννου Ίακώβ. Στις οικογενειακές μας συνουαλιες έκτελούσαμε συχνά αυτό το κομμάτι για να δισακεδάσουμε, γιατί είναι πολύ εύχάριστο και ή φούγκα για το κόρνο του άμαξά έδινε τόση χαρά στα παιδιά. Το «Λαμέντο» για τον άδελφό που δε μπορούν να τον πεισουν να μείνει στο σπίτι είναι γραμμένο σε μία μελωδία που μένει άξέχαστη σ' όποιον την άκούσει. Ό Σεβαστιανός διασκεδάζε πολύ όταν το έκτελούσαμε κι' έλεγε ότι ξαναγύριζε στην ηλικία που το είχε γράψει.

Η ιερή μουσική άποτελει ώστόσο το μεγαλύτερο μέρος του έργου του. Αν σύνθεσε πολλή μουσική δωματίου στο Κέτεν, έκτός από το «Καπρίτσιο» πολύ λίγες κοσμικές καντάτες έγραψε. Οι πιο σημαντικές είναι ή «Καντάτα των Χωρικών», ή «Καντάτα του Καφέ» και ο «Φοίβος και Πάν». Σύνθεσε ακόμα μερικά μουσικά δράματα για την επέτειο ώρισμένων προσώπων, καντάτες για γάμους και την έξαισια «Καντάτα της Άνοιξεως», και σόλο σοπράνο που την τραγουδούσε συχνά. Έγραψε ακόμα για τη φωνή μου την ιερή καντάτα για την Κυριακή του Άσώτου, «Είμαι χαρούμενη». Συνέβιζε να λέει γελώντας ότι τα λόγια «θα είμαι πάντα χαρούμενη» ταίριαζαν άπόλυτα στο χαρακτήρα της γυναίκας του. «Πώς μπορούσε να συμβαίνει διαφορετικά άφοβ είμαι γυναίκα σου;» του άπαντούσα. «Ήξευρα όμως πολύ καλά την αίτια της χαράς μου που οι ριζες της ήταν πολύ βαθιές».

Έπειδή διάλεγε πάντα σοβαρά ή θρησκευτικά θέματα, όσοι δεν τον γνώριζαν άπορούσαν που μπορούσε να γράφει έργα εθιμα και γεμάτα χιούμορ, σαν την «Καντάτα του Καφέ». Του άρεσαν οι άστείες ιστορίες, καθώς και ο καφές, ή καλή μύρα και ο καπνός. Ό φίλος του Πικάντερ είχε γράψει ένα εθιμο διήγημα για τις συνέπειες του καφέ που παρ' όλλογ να χωρίσει μία κοπέλλα από τον αγαπημένο της άν δε φαινόταν αυτή πιο πονηρή από τον πατέρα της και δεν κατάφερε ν' άποχτήσει και το νε-

από και τον καφέ της. "Ο Σεβαστιανός ένθου-
σιάζτηκε όταν το διάβασε και είπε ότι ήθελε να
το μελοποιήσει. "Ο Πικάντερ άρχισε την ιστο-
ρία του λέγοντας ότι ένα βασιλικό διάταγμα
είχε άπαγορεύσει να πίνει ο κόσμος καφέ χω-
ρίς ειδική άδεια, εκτός βέβαια από το βασιλιά
και την Αύλη του. «Άλλοι μας! θρηνούσαν οι
γυναίκες της Λειψίας, καλλίτερα να μäs στε-
νούσαν το ψωμί, γιατί χωρίς καφέ θα πεθάνου-
με». "Έλεγαν ότι οι κάτοικοι της Λειψίας είχαν
έξαιρετική αγάπη στον καφέ. "Η κόρη κάποιου
Σλέντερν τóσο τόν ήθελε πού ο πατέρας της
την φοβόρισε ότι δέ θα την παντρευε άν δέν
έκοβε τόν καφέ. "Εκείνη όμως φρόντισε να δια-
δώσει ότι θα παντρευόταν μονάχα εκείνον πού
δή την άφηνε να πίνει τό καφεδάκι της. Πάνω
σ' αυτό τό διήγημα, ο Σεβαστιανός έγραψε μιά
χαρούμενη και σπιρτόζικη μουσική πού την έ-
παιζαν συχνά στό σπίτι. Πολλές φορές τόν εί-
δα να κλαίει από τά γέλια όταν τρία από τά
παιδιά μας έκτελούσαν τό τρίο τού φινάλε.

"Ο Πικάντερ έγραψε ακόμα τά λόγια τού
«Φοίβου και Πάνα» τής δμορφης και διασκεδα-
στικής αυτής καντάτας πού παίχτηκε από τό
Μουσικό Σύλλογο τό 1731. "Η άρια τού Φοίβου
είναι ώραία και πολύ μελωδική και δικαιολογεί
τά λόγια τού Μώμου πού τού λέγει «Ξαναπάρε
τή λύρα σου, δέν υπάρχει ωραιότερο πράγμα
άπό τό τραγούδι σου». Τό μέρος τού Πάνα έ-
χει μερικά κομμάτια πολύ ζωηρά πού έρχονται
σέ εύχάριστη αντίθεση με τό άσμα τού Φοίβου.
Μετά από την πρώτη άκρόαση, με πλησίασε έ-
νας σύμβουλος της Λειψίας και μου είπε: «Σάς
συγχαίρω, Κυρία Μπάχ, γι' αυτό τό έργο τού συ-
ζύγου σας. Δέν ήξευρα ότι μπορούσε ο κύριος
Κάντορας να γράψει τέτοια μουσική, νόμιζα
ότι μόνο θρησκευτική μουσική έγραφε». Σκέφθη-
κα τό *quodlibet*, τά χαρούδια μικάρ μενουέττα
και τά άστεια τραγούδια πού έπινόουσε μόλις
ένα παιδάκι άνέβαινε στό γόνατά του. Οι με-
λωδιές τους ήταν τόσο εύκολες πού τά παιδιά
δέν τις ξεχνούσαν και τις τραγουδούσαν γυρι-
ζοντας σ' όλο τό σπίτι. Κι' έπρεπε να τά μα-
λώσει καμμιά φορά για να σταματήσουν. «Μά
έσού τό έγραψες μπαμπά», τού είπε μιά μέρα ένα
κοριτσάκι μου. «Ναι, και τώρα τό σφάζω σαν
ρωμαίος πατέρας, της άπάντησε χαμογελών-
τας, δέ θέλω να βασανιστώ μέχρι θανάτου από
τά δικά μου τά γεννήματα».

"Άλλά γενικά ο Σεβαστιανός ήταν συνθέτης
μουσικής έκκλησιαστικής, σοβαρης και βραδίας.
Πήγαινα συχνά στην πρώτη λειτουργία της Κυ-
ριακής για ν' άκούσω κανένα καινούργιο του

έργο πού θα μ' έκανε να βυθιστώ σ' εύλαβικές
σκέψεις. "Ανάμεσα στις συνθέσεις του υπήρχαν
πολλές πού ιδιαίτερα τις άγαπούσα, ήταν εκεί-
νες πού με γέμιζαν με τέτοια έξαρση πού, γυ-
ρίζοντας στό σπίτι, παραξενεύομουν να τόν
βλέπω στό τραπέζι να τρώει με τόση δρεξη. "Ε-
λεγα ότι μιά τέτοια μουσική δέ μπορούσε να
τή γράψει ένας πού έτρωγε, έπινε και κοιμότα-
νε ανάμεσα μας, άλλα κάποιος πού θα είχε πέ-
σει κατ' εύθειαν από τόν ουρανó. Σίγουρα θα
μ' έπαιρνε για τρελλή ο Σεβαστιανός, άν μπο-
ρούσε να διαβάσει αυτές τις σκέψεις μου.

"Έγώ πού ζούσα μαζί του και ήξευρα ότι τό
πνευμα του ήταν αδιάκοπα άπασχολημένο με
τή θρησκεία και πόσο άγαπούσε τά χορικά πού
μ' αυτά μεγάλωσε, δέ θα έπρεπε να ξεφανιάζου-
μαι από τά έργα πού δημιούργουσε. Σέ πολλά
δμως κομμάτια του, σέ μερικές μελωδιές του
και στό μεγάλα χορωδιακά του έργα ήταν κά-
τι πού μόνο θαύμα μπορώ να τό πώ, κάτι πού
μου έκοβε την άνάσα και μ' έκανε να τρέμω
άπό φόβο μπροστά σ' εκείνον πού μπορούσε μιά
τέτοια μουσική να γράψει. "Ένωσα αυτή την α-
σθηση μιά Κυριακή, δέκα χρόνια μετά τό γάμο
μας, όταν άκουσα την άριστοτεχνική καν-
τάτα τού Σεβαστιανού: «Άφηνισθείτε!» Τό
κείμενο και ή μελωδία τού χορικού είχαν γρα-
φτεί, πριν έκατό χρόνια, από κάποιον πάστορα
Νικολάϊ, τί στιγμή πού όλο του σχεδόν τό ποι-
μνιο είχε χαθεί από την πανώλη. Τό ώραϊο αυ-
τό ποιήμα και ή εύγενικά μελωδία έμπνεύσανε
τό Σεβαστιανό. Τό θέμα τού κειμένου, ο Ούρά-
νιος Νυμφιος πού έρχεται τή νύχτα, έκανε τό
Σεβαστιανό να γράψει τή μουσική αυτή πού δ-
μοιά της δέν υπάρχει στον κόσμο.

Μιά άλλη καντάτα πού με γέμιζε κι' αυτή
δέος ήταν εκείνη πού σύνθεσε ο Σεβαστιανός
τή δεύτερη ήμέρα τού Πάσχα: «Ο Χριστός ά-
νασταίται μέσα στό δεσμά τού θανάτου». "Ο-
λες όμως είχαν μιά ιδιαίτερη όμορφιά, άλλες
σοβαρές, μεγαλόπρεπες, σχεδόν τρομαχτικές,
άλλα χαριτωμένες, άπαλες, γεμάτες φώς και
θεικά αγάπη, "Όσο πιο πολύ τις γνωρίζεις
και νείς, τόσο λιγώτερο μπορεί να μιλήσει γι'
αύ-
τες γιατί τά λόγια δέ μπορούν να πουν εκείνο
πού εκφράζει ή μουσική. Κι' όμως τά λόγια βο-
ηθούσαν τό Σεβαστιανό να βρει την έμπνευση.
"Ωρισμένες φράσεις της Γραφής, ώρισμένοι ύ-
μνοι έβγαζαν από τά βάθη της καρδιάς του την
άσύγκριτη μουσική του. Συχνά στό σπίτι τά
παιδιά κι' έγώ, τραγουδούσαμε για δική μας
εύχάριστηση κομμάτια από τά έργα του. Κι' δ-
ταν γυρίζοντας στό σπίτι καθόταν και μäs ά-

κουγε, με σκυφτό το κεφάλι και κλειστά τα μάτια του, άναρωτιόμουν τι σκεπτόταν άραγε και πώς έκρινε τη μουσική που είχε ο ίδιος συνθέσει. Για μας ήταν τέλεια, αλλά εκείνον δεν τόν Ικανοποίησε πάντοτε. Γι' αυτό, τα τελευταία χρόνια της ζωής του, αφιέρωσε πολύν καιρό στην άνεθεώρηση των έργων του που έκτιμούσε περισσότερο. «Τήν ουράνια μουσική μόνο να την προαισθανθούμε μπορούμε» μου είπε μία μέρα. Το δικό του όμως προαίσθημα μου φαίνεται πως ήταν δυνατότερο από κάθε άλλο. «Όταν γράφω αυτά τα λόγια, θυμάμαι το μοτέτο του: «Ψάλλετε εις τόν Κύριον νέον άσμα, άφήσατε τή λεγεώνα των Άγιων να τόν δοξάζει». «Όλοι άκουγαν τήν ύψηλή και πανηγυρική αστή μουσική έκστατικοί και κυριευμένοι από Ιερό δέος, Ισως δχι τόσο από τήν άπεριγραπτη σοφία της φούγκας του όσο από τήν θρησκευτική πνευματικότητα του Σεβαστιανού.

«Έχω τήν εντύπωση ότι ή δύναμή του αυτή έκδηλώνονταν στίς συνθέσεις του για έκκλησιαστικό όργανο στόν ύπέρτατο βαθμό. Τόν άκουσα να παίζει στο άγαπημένο του όργανο τόσο συχνά και τόσο στενά ήταν δεμένη με τήν κοινή μας ζωή ή μουσική που σύνθετε γι' αυτό, άφοι και τήν πρώτη φορά που τόν είδα ήταν καθισμένος στο όργανο, που φοβάμαι ότι δε θα μπερώσω να κάνω τήν καρδιά ή μου να σωπάσει για να κρίνω δίκαια τό έργο του. 'Ιδιαίτερα μ' άρέσει τό έξαισιο Ποιμενικό σέ φά, ή Καντσόνα σέ ρε έλάσσονα και μερικά πρελούνια χορικών από τό «Μικρό βιβλίο για όργανο» που τόσο καλά τό ξεύρω. Όμως όταν ο Σεβαστιανός έπαιζε ο ίδιος τά έργα του, όλα άκούγονταν τό ίδιο ώραϊα και πλημμύριζαν τόν άκραστί με τά πλατεία κύματα τής μεγαλοφυΐας του. Κι' άν καμμιά φορά δε μπορούσα από τό πρώτο άκουσμα να νιώσω μία καινούργια του σύνθεση, μου έφτανε να τήν ξανακούσω για να συλλάβω τήν έννοια τής μελωδικής τής γραμμής και για να πεισθώ ότι ή πρώτη μου έντύπωση όφειλόταν στην άπειρία μου. 'Η μεγαλοπρέπεια και ή αίγλη τής Τοκκάτας και Φούγκας σέ ρε έλάσσονα συναρπάζει άμέσως τόν άκραστί. 'Η σοβαρή όμορφιά και ή αυστηρότητα τής δωρικής Τοκκάτας δεν τό κατορθώνει τόσο εύκολα. 'Αλλά τι να πώ για τά μεγάλα πρελούνια και φούγκες σέ ντό μείζονα, λά μείζονα, φά έλάσσονα και μι ύφασιν μείζονα, σολ μείζονα και σολ έλάσσονα και για τήν έξαισια Πασσακάλια! Και για τό μικρό πρελούντιο με φούγκα σέ μι έλάσσονα που έχει ένα ξεχωρο θέλητρο; 'Υπάρχει καρδιά που μπορεί να μεί-

νει άσυγκίνητη από τήν άνάλαφρη μελαγχολία που μας κατακλύζει σαν άκούμε τις «Άκροποταμιές τής Βαβυλώνας»; Και κόντευα να ξεχάσω τή σειρά τών χορικών για έκκλησιαστικό όργανο επάνω τών «Δόξα εν 'Υψίστοις Εξώ» και τά πρελούδια τών χορικών που τά δούλεψε στο τέλος τής ζωής του και περιλαμβάνουν κομμάτια όραια σαν τό «Έλα, Άγιο Πνεύμα». Δεν θέλω όμως ν' άρχισω ν' άραδιάζω τά έργα του γιατί είμαι ανάξια να βρω μία και μόνο λέξη που να ταιριάζει στη μουσική του για όργανο που είναι πλημμυρισμένη από τήν άνάμνηση τής περασμένης εύτυχίας μου κι' από τά πιο βαθιά αίσθήματα τής ψυχής τού Σεβαστιανού. Δέ μπορώ πιά ν' άκούσω έκκλησιαστικό όργανο από τόν καιρό που εκείνος χάθηκε, διαβάζω μόνο τίς παρτιτούρες που έγραψε με τό χέρι του και θυμάμαι!

'Αλλά δεν είπα ακόμα τίποτα για τά καταπληκτικά έργα που σύνθεσε επάνω στίς διηγήσεις για τά Πάθη τού Χριστού, με τά ίδια τά λόγια τού Εύαγγελιου. Τά Πάθη κατά Ματθαίον, κατά 'Ιωάννην και ή μεγάλη Λειτουργία σέ σι ύφασιν είναι άσφαλώς τά μεγαλύτερα έργα τέχνης που έχει συλλάβει ανθρώπινη διάνοια. Πιστεύω ότι όσοι με διαβάζουν θα καταλαβαίνουν ότι δεν είμαι καθόλου ύπερβολική. «Όταν άκουσα να τά τραγουδούν για πρώτη φορά, (δυστυχώς μόνο μία μερική έκτέλεση τής Λειτουργίας έχω παρακολουθήσει) ένιωσα μία άγωνία σαν να με σκέπαζε ο ώκεανός. 'Η χορωδία τής εισαγωγής τής Λειτουργίας, ή μεγάλη κρουστί του «Κύριε έλέησον» που τό άκολουθεί άπόλυτη σιωπή τών φωνών ένώ τά όργανα παίζουν μία ύπέροχη μουσική, μου φάνηκαν από τήν άρχή σαν κάτι που δε μπορεί να χαρακτηριστεί με λόγια. Όσοι δεν άκουσαν τή Λειτουργία και τά Πάθη δε μπορούν να φανταστούν τι είναι αυτά τά έργα. Βγήκαν από τά κατάβαθα τής ψυχής τού Σεβαστιανού που τά έγραψε πονώντας γιατί δε μπορούσε να σκέπτεται τούς πόνους και τό θάνατο τού Χριστού χωρίς να ύποφέρει κι ο ίδιος και χωρίς να νιώθει ένα έντονο αίσθημα άμαρτίας. 'Απ' αυτό τό αίσθημα πηγάζει ή σπαραχτική όμορφιά που πλημμυρίζει τά Πάθη. 'Ακούω ακόμα από τά Πάθη κατά 'Ιωάννην τό σόλο για άλλο «Τετέλεσται» που μου είχε φανεί τόσο μεγαλόπρεπο και πονεμένο. Στην πρώτη του έκτέλεση, τή Μεγάλη έβδομάδα τού 1724, ένα άγόρι τραγουδούσε αυτό τό σόλο με φωνή τόσο όμορφη και τόσο παράξενα ύποβλητική, που έκανε πολλούς άκροαστές να δακρύσουν.

(Συνεχίζεται)

«ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ»